

УДК 94 (477) “1918–1923”

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА У ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ ПЕРІОДИЦІ (листопад 1918 – липень 1919 рр.)

Микола ВІТЕНКО, Василь ДЕБЕНКО

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії слов'ян,
бул. Т. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна

У статті висвітлено історію Західно-Української Народної Республіки крізь призму декількох провідних часописів Чехословацької республіки впродовж листопада 1918 – липня 1919 рр. Відстежується еволюція поглядів редакторів і авторів повідомлень на “українське питання від першої плутанини термінів, прізвищ, географічних назв до чіткого усвідомлення багатьох питань історії, політики, економіки, культури Галичини, Наддніпрянщини, українського народу. Демонструються основні “українські проблеми, які знайшли своє відображення у тогочасній чехословацькій періодиці: питання зовнішньої політики ЗУНР, злуки УНР і ЗУНР, чехословацько-українських відносин, польсько-української війни, внутрішньої політики української влади. Здійснено аналіз “української тематики у контексті європейських процесів і подій. Підкреслюється, що українсько-чехословацькі відносини в цей період будувалися виключно на добросусідській основі. Між обома країнами відбувся обмін дипломатичними місіями, велася підготовка до підписання повномасштабної угоди про співробітництво, здійснювалися реальні кроки щодо створення чехословацько-українського військово-політичного союзу. Зближення і подальша співпраця між Україною і Чехословаччиною передбачалися у економічній, військовій, дипломатичній сферах, що, однак, не було реалізовано лише через несприятливі зовнішньополітичні фактори і падіння молодого Українського держави.

Ключові слова: Західно-Українська Народна Республіка, польсько-українська війна 1918–1919 рр., періодичні видання, Чехо-Словацька Республіка.

Питання взаємин між чеськими, словацькими і українськими політиками у останній третині XIX – першій третині XX ст. зазнають усестороннього вивчення українськими науковцями. Серед багатьох проблем міжнаціональних взаємин досліджувалися питання співпраці українських і чеських парламентарів у Державній Раді Австро-Угорщини¹; чесько-українські стосунки у ході Першої

¹ Олена Аркуша, “Українські землі у складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії (1772 – 1918),” у *Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності*, гол. ред. В. М. Литвин. (Київ: Ніка-Центр, 2008), 321–377; Іван Монолатій, *Разом, але майже окремо. Взаємодія етнополітичних акторів на західноукраїнських землях у 1867–1914 рр.* (Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2010), 736 с.; Мар'ян Мудрий, “Австрорусинство в Галичині: спроба окреслення проблеми,” *Вісник Львівського університету. Серія історична* 35–36 (2000): 571–604; Юрій Плекан, “Українсько-польсько-австрійські відносини наприкінці XIX – початку XX ст.,” *Вісник Прикарпатського університету. Історія* 15 (2009): 48–54; Еріх Цюльнер, *Історія Австрії*. (Львів: Літопис, 2001), 321–377.

світової війни та у ході революції в Російській імперії з лютого до жовтня 1917 р.²; питання життя і побуту українських вояків, інтернованих у Чехословаччині у 1919 – 1925 рр.³ тощо.

Одним із найавторитетніших українських науковців, що висвітлює українське питання в політиці урядів Чехословаччини у 1919–1939 рр. є С. Віднянський⁴. Прозаходи чехословацької влади щодо ослаблення москвофільства та мадяризації на Закарпатті неодноразово писав М. Вегеш⁵. Серед іншого, торкався питання долі галичан у Чехословаччині відомий словацький науковець українського походження М. Мушинка⁶. Роль Т. Масарика у покращенні чесько-українських взаємин розглядав М. Нагорняк⁷. Питання ставлення

² Борис Татаров, *Новітні гусити. Чесько-словацькі військові формування у російському війську (серпень 1914 – квітень 1918 рр.)*. (Київ: Наш час, 2010), 104.

³ Микола Павленко, *Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.)*. (Київ: Ін-т історії України НАН України, 1999); Андрій Купцов, Ігор Срібняк, *Інтерновані вояки УГА у таборах Чехословаччини (1919–1923 рр.)*. (Київ: Генеза, 2001); Ігор Срібняк, “Інтерновані вояки УГА в таборі Йозефов (Чехословаччина) у 1921–1922 рр.: умови перебування та санітарний стан,” *Дриновський збірник*. т. VIII. (2015): 196–211; Ігор Срібняк, Мілена Срібняк, “Діяльність театральні-мистецьких осередків у таборі інтернованих вояків Української Галицької Армії в Йозефові, Чехословаччина (1922–1924 рр.),” *Текст і образ: актуальні проблеми історії мистецтва. Науковий електронний журнал*. вип. 2 (4). (2017): 115–129; Ігор Срібняк, *Українці на чужині. Полонені та інтерновані вояки-українці в країнах Центральної та Південно-Східної Європи (1919–1924 рр.): становище, організація, культурно-просвітницька діяльність*. (Київ: 2000); Ігор Срібняк, “Діяльність благодійних організацій у таборі Йозефов (Чехословаччина) у 1921–1925 рр.,” у *Київські історичні студії: Зб. наук. праць*. 1 (2016), 10–19; Ігор Срібняк, “Позатаборовий простір інтернованих військ УГА в ЧСР: повсякдення робітничих відділів (1922–1923 рр.),” у *Київські історичні студії: Зб. наук. праць*. 2 (2016), 49–59.

⁴ Степан Віднянський, “Т. Масарик про Україну і українців,” *Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки* 4. (1993): 132–147; Степан Віднянський, *Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.)*. (Київ, 1994); Степан Віднянський, “Закарпаття у складі Чехо-Словацької республіки: переломний етап у національно-культурному й етнополітичному розвитку русинів-українців,” у *Культура українських Карпат*. (Ужгород: 1994), 130–140; Степан Віднянський, Оксана Іваненко, “Українсько-чесько-словацькі зв’язки др. пол. XIX – поч. XX ст. у контексті загальнослов’янського культурно-цивілізаційного розвитку,” у *Слов’янські обрії*. (Київ: 2018), 333–344 та ін.

⁵ Микола Вегеш, *Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918–1939 роки)*. (Київ-Ужгород: 1998); Микола Вегеш, ЧіллаФединець, *Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура*. (Ужгород: 2010); Микола Вегеш, НадіяГречанюк, “Державотворчі процеси на західноукраїнських землях і Закарпаття (1918–1919),” у *CARPATICA-KARPATYKA*. Ред.кол.: Едуард Балагурі, Михайло Блецкан, Микола Вегеш та ін., вип. 27 (Ужгород: Вид-во УжНУ, 2003), 59–87 та ін.

⁶ Микола Мушинка, *Музей визвольної боротьби України та доля його фондів: Історико-архівні нариси*. (Мельбурн: 1996; Київ: 2005); Микола Мушинка, “Українці Чехо-Словаччини,” у *Українська діаспора* 3 (1993).

⁷ Михайло Нагорняк, *Національно-державницька концепція Томаша Масарика*. (Київ: Логос, 2009).

Чехословаччини до України і українців стало центральним для низки наукових конференцій⁸. Постать Т.Масарика, її роль у чехословацько-українських відносинах, становленні ЧСР є темою не лише наукових, але науково-публіцистичних нарисів⁹. Низка його творів була опублікована в україномовному перекладі¹⁰.

Однак, наявна історіографія чесько-українських взаємин останньої третини XIX – першої третини XX ст. має ще досить багато питань, що повинні стати об'єктом майбутніх наукових досліджень. Серед них, на наш погляд, виділяється питання взаємин між Чехословацькою Республікою та Західно-Українською Народною Республікою, спроби створення ними конфедерації, причини невдачі цього проєкту, а також подальша участь галицьких українців у громадському, культурному та політичному житті Чехословаччини, їхня роль у чесько-українському зближенні. Немає на сьогодні і повного розуміння українськими істориками бачення тогочасним чехословацьким суспільством місця й ролі ЗУНР на європейській політичній арені в період у 1918–1919 рр. У нашій розвідці спробуємо проаналізувати самеостаннє питання.

Завершення Першої світової війни відбувалося в умовах посилення національно-визвольних рухів в усіх провінціях Австро-Угорщини. Як один із найпотужніших незалежницьких порухів в імперії проявлявся чеський національний рух. Чеське національне відродження упродовж XIX ст. породило державницькі стремління в чехів, дало помітний поштовх не лише для пошуку народної спадщини, але й для створення нових мистецьких, літературних, художніх творів, сприяло появі національних організацій, економічних товариств, зрештою політичних партій. Уже на початку XX ст. абсолютна більшість чехів мали чітку національну самоідентифікацію.

Українське національне відродження в Галичині, Буковині та на Закарпатті у цей час суттєво поступалося чеському. Чи не тому провідні українські політики останньої третини XIX – початку XX ст. закликали своїх земляків запозичувати, наслідувати чеський досвід. Такі запозичення були масовими ще від періоду “Весни народів” 1848 р. Так, за аналогом створеної 1830 р. у Празі “Чеської матиці” у 1848 р. у Львові створено “Галицько-Руську матицю”. За прикладом чеського “Національного музею” у Празі (1818 р.) створено заклад під ідентичною назвою у Львові (1905 р., назва закріпилася з 1909 р.). Зразком для наслідування українцями Галичини, Буковини і Закарпаття стали методи боротьби чеських політичних сил в Австро-Угорщині за право використання чеської мови, за адміністративну реформу згідно національних, а не імперських

⁸ Т. Г. Масарик і нова Європа: Матеріали Першої українсько-чеської науково-теоретичної конференції “Масариківські читання” (м. Київ, 7–8 квітня 1998 р.). (Київ: 1998).

⁹ Олекса Підлущкий, “ТомашГарігМасарик: “Нова людина” у «новій Європі” у Олекса Підлущкий, *25 портретів на тлі епохи*. (Харків: Фоліо, 2012): 11–27.

¹⁰ Томаш-ГарігМасарик, *Право і демократія. Вибрані праці*. (Київ: Логос, 2007).

інтересів, за економічну самоорганізацію народу¹¹ тощо. При цьому стосунки українських і чеських політиків не завжди були конструктивними, адже інтереси обох народів могли і суперечити одні одним. Лідери українського народовського табору кілька разів вступали в конфліктні ситуації із угрупованням старочехів. Однак, уже на початку XX ст. керівники чеського і українського політикумів дедалі частіше виступали спільним фронтом проти політики австрійського уряду. 1902–1914 рр. в австрійському парламенті чеські та українські політики неодноразово виступали із промовами на взаємну підтримку, здійснювали скоординовані голосування. Дана тенденція зберігалася й упродовж Першої світової війни. Водночас, австрійська влада намагалася протиставити різні народи своєї держави одні одним, для полегшення управління ними. Так, проводилася кадрова політика, щодо переведення державних службовців чехів у Галичину і Буковину, а також українських у Чехію. Такі службовці, як правило, були лояльні до влади Габсбургів й не сприяли розвитку чесько-українських стосунків.

На 1917 р. інтереси чеського і українського визвольного рухів суттєво розходилися, що було викликано революційними подіями у Російській імперії. Керівник чеської партії реалістів Т. Масарик справедливо вважав головною запорукою здобуття незалежності для власного народу підтримку з боку держав Антанти, тоді як держави Четвертого союзу розглядалися ним як основні противники¹². Т. Масарик сподівався на підтримку Росії, але при цьому виходив із реалістичних міркувань – саме російське керівництво проводило помітну роботу для організації чехословацьких легіонів із колишніх вояків австро-угорської армії. Це дещо суперечило позиціям низки українських політичних сил Галичини, що орієнтувалися у своїй діяльності на Австро-Угорщину, розцінюючи імперію Романових, як головного в української державності¹³.

Та зовнішньополітичні орієнтири не заперечували ідеологічної близькості чеських та українських політиків. Т. Масарик всіляко підкреслював, що виступає за утвердження демократичного ідеалу в майбутній чеській державі, що стане ідеалом політичним, економічним та соціальним. Майбутній президент Чехословаччини підкреслював, що з точки зору гуманізму, кожен народ має право на національне самовизначення, тоді як росіяни, німці, австрійці мислять з точки зору космополітизму – панування власних держав, мов над іншими народами¹⁴. Його ідеї національної демократії перегукувалися із ідеологією

¹¹ Кость Левицький, *Історія політичної думки галицьких українців. На підставі споминів*. (Львів: Друкарня оо. Василіян у Жовкві, 1926), 736 с.

¹² Томаш-Гаріг Масарик, *Ідеали гуманності*. (Вінніпег: 1918), 4–5; Томаш-Гаріг Масарик, *Россия и Европа*. т. 1. (Санкт-Петербург: 2000), 6; Борис Татаров, *Новітні гусити. Чесько-словацькі військові формування у російському війську (серпень 1914 – квітень 1918 рр.)*. (Київ: Наш час, 2010), 7.

¹³ Ярослав Грицак, *Нариси з історії України: формування української модерної нації*. (Київ: Генеза, 1996): 60–62.

¹⁴ Томаш-Гаріг Масарик, 6–7.

провідних українських політичних силі Галичини, і Наддніпрянщини. Ймовірно, саме тому він доволі швидко знайшов спільну мову з керівництвом Української Народної Республіки і Центральної Ради.

Перша світова війна суттєво прискорила реалізацію державницьких проєктів і чехів, і українців. Зокрема, 22 січня 1918 р. у IV Універсалі УЦР було проголошено незалежність Української Народної Республіки. Проте, несприятливий розвиток військово-політичних подій у лютому 1918 р. примусив українське керівництво зреалізовувати протилежний чеському заовнішньополітичний вектор й нав'язати союзницькі відносини із Австро-Угорщиною і Німеччиною.

30 травня 1918 р. лідери чеського та словацького рухів Т. Масарик, Е. Бенеш та М. Штефаник підписали Піттсбургську угоду про створення єдиної чехословацької держави. У наступний період союзницькі взаємини між Чехословацькою Республікою і Антантою посилюватимуться.

Ситуація продовжувала змінюватися і в подальшому. Відповідних трансформацій зазнавало і ставлення основних зовнішньополітичних акторів до чеського та українського самостійницьких рухів. Перегляд позицій особливо прискорився наприкінці жовтня – на початку листопада 1918 р. із розпадом Австро-Угорщини, завершенням Першої світової війни та переглядом повоєнного устрою Європи. Саме тому, надзвичайний інтерес становить питання, як чеські періодичні видання розуміли проблему Західно-Української Народної Республіки та подавали її своїм читачам, яке уявлення чехословацьке суспільство мало про ЗУНР, і в якому напрямку трансформувалась суспільна думка чехів щодо незалежницьких прагнень українських сусідів.

28 жовтня 1918 р. Чеська Національна Рада проголосила утворення незалежної Чехословацької Республіки. Поряд із революційними подіями у Загребі, Будапешті та Кракові, дії чехів прискорили Листопадовий чин у Львові у ніч на 1 листопада 1918 р.¹⁵

Попри велику кількість внутрішніх і зовнішніх проблем у чехословацьких газетах упродовж осені 1918 р. – літа 1919 р. періодично з'являлися матеріали присвячені українському питанню, польсько-українській війні за Галичину, опису драматичного становища мирного населення під час бойових дій у краї, голоду на території Лемківщини і Гуцульщині, й зрідка, публікувався політичний аналіз щодо можливої співпраці ЧСР і ЗУНР. Серед пресових видань привертають увагу газети “*Národní politika*” (часопис політичного угруповання старочехів) і “*Národní listy*” (видання молодочехів). Ці друковані органи виходили великим накладом і були для багатьох громадян ЧСР чи не єдиним джерелом інформації про Україну і українців у першій половині XX ст. Про створення української держави

¹⁵ Микола Кугутяк, *Історія української націонал-демократії (1918–1929)*. (Київ–Івано-Франківськ: Плай, 2002), 180; *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія*. (Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001), 89.

повідомляли й інші чеські видання. Загалом про галицькі справи друкувалося досить багато, але, водночас, доволі суперечливої інформації.

Чи не найбільше інформації, при чому найдостовірнішої і об'єктивної, публікувалось на сторінках часопису “*Národní listy*”. У ньому вже 2 листопада 1918 р. повідомлялося про бої між поляками та українцями за Галичину у Львові та Перемишлі¹⁶. Ще через два дні у цьому ж виданні повідомлялося вже не лише про перебіг польсько-українського конфлікту, але й аналізувалося його витоки та прогнозувалися ймовірні шляхи розвитку¹⁷. Характерно, що дане видання використовувало різні джерела інформації – повідомлення із віденських пресових агентств, польську періодику і навіть розслідування власних журналістів. Із деяким запізненням про ситуацію в Галичині повідомляла й газета “*Národní politika*”¹⁸. Аналогічна інформація, з деякими повторами та доповненнями, друкувалася у виданні “*Lidové noviny*” (близькому до молодочехів), що виходило у Брно¹⁹. Водночас всі чехословацькі газети впродовж осені 1918 – літа 1919 р. пройшли певну еволюцію у ставленні до України, ЗУНР, українського народу та проблеми української незалежності.

Восени 1918 р. рівень готовності чехословацького суспільства сприймати українське питання не був високим. Найпоінформованіші “*Národní listy*” повідомляли читачів про передачу влади в Галичині австрійським намісником К. Гуйном своєму заступнику В. Децикевичу, а В. Децикевичем представникам Української Національної Ради, очолюваної К. Левицьким. Вони також знали про польсько-українське перемир'я²⁰, а також погроми євреїв поляками²¹, про зайняття польським військом Перемишля²² і бої за Львів²³. “*Lidové noviny*” при цьому були більш поінформовані про позиції польських сил, їхні претензії та права на Галичину, діяльність польської Ліквідаційної комісії. З українських лідерів вони тривалий час називали лише прізвище К. Левицького²⁴. Про певний інформаційний провал соборницьких прагнень українців, відсутність української державницької інформаційної кампанії у Європі, свідчать зокрема, повідомлення про зайняття румунськими військами Чернівців і Північної

¹⁶ “Boje o Halič započaly?,” *Národní listy*, 2 listopadu, 1918.

¹⁷ “Nepřátelství polsko-ukrajinské,” *Národní listy*, 4 listopadu, 1918.

¹⁸ “Bojeme zi Ukrajinci a Poláky ve Lvově,” *Národní politika*, 3 listopadu, 1918.

¹⁹ “Polsko-ukrajinské boje v Haliči,” *Lidové noviny*, 4 listopadu, 1918.

²⁰ “Polsko-ukrajinská dohoda ve Lvově,” *Národní listy*, 7 listopadu, 1918; “Příměří ve Lvově,” *Národní listy*, 20 listopadu, 1918; “Boje polsko-ukrajinské,” *Národní listy*, 14 listopadu, 1918.

²¹ “Pogromy v Haliči,” *Národní listy*, 9 listopadu, 1918; “Protizidovské bouře v Haliči,” *Národní listy*, 17 listopadu, 1918; “Pohromy v Haliči trvají,” *Národní listy*, 18 listopadu, 1918; “Tisícemrtvých při pogromech ve Lvově?,” *Národní listy*, 27 listopadu, 1918.

²² “Poláci dobyli Přemyšl,” *Národní listy*, 12 listopadu, 1918.

²³ “Boje polsko-ukrajinské,” *Národní listy*, 14 listopadu, 1918; “Boje o Lvov trvají,” *Národní listy*, 18 listopadu, 1918; “Lvov opět v moci Ukrajinců,” *Národní listy*, 5 prosince, 1918; “Lvov noniv moci Ukrajinců,” *Národní listy*, 6 prosince, 1918.

²⁴ “Poláci přejímají Halič,” *Lidové noviny*, 4 listopadu, 1918.

Буковини. Зокрема, у них виправдовуються дії Румунії, що відгукнулася на заклик Румунської національної ради у Чернівцях й намагається захистити місцеву румунську громаду від “більшовизму”. Тобто, у цих матеріалах навіть терміни “українці”, “ЗУНР” не згадуються, а йдеться виключно про “румунів” і “більшовиків”²⁵.

У газеті “*Národní listy*” друкувалися і різноманітні чутки пов’язані зі Східною Галичиною. Щоправда, їх незабаром спростовували, чи взагалі подавали як інформацію підозрілу, швидше недостовірну. До таких повідомлень належали чутки про загибель у Львові К. Левицького. Водночас, підозрілими для редакції видавалися й матеріали про спробу українців створити власну сотисячну армію²⁶. Серед елементів інформаційної боротьби було, наприклад, повідомлення про важкі бої у Тернополі в середині січня 1919 р., які довелося спростовувати вже через тиждень, як польську дезінформацію²⁷.

Серед іншого, чеські газети повідомляли про польські табори військовополонених вояків УГА та інтернованих цивільних діячів ЗУНР у Домб’є, Тухолі. Однак, рівень зацікавленості чеського суспільства цими питаннями не був високим. Повідомлення про Галичину, як правило, розташовувалися на периферії огляду міжнародної ситуації, після цілої низки проблем, таких як перебіг Версальської мирної конференції, переговори в Парижі, Гаазі, Берліні, протистояння з комуністичною Угорщиною, боями у Словаччині, ймовірного створення чесько-південнослов’янського коридору, повідомлень про громадянську війну в Росії. Новини з України йшли, як правило, на другій, третій, а то й четвертій сторінках періодичних видань, і лише зрідка на титульній сторінці. Характер інформації про українські справи, навіть термінологія суттєво різнився. Газети “*Lidové noviny*”, “*Národní listy*” вказували – “українці” (“*Ukrajinci*”), а в “*Národní politika*” писала – “русини”, наприклад, К. Гуйн передав владу “*Rusinovidvor. Radovi Decikjevičovi*”²⁸. Остання газета могла і змішувати поняття. Так, “*Rusinské četnictvo násilně hnalo veškeré obyvatelstvo ke službě v ukrajinských svazech*” (мова очевидно йшла про спроби української влади залучити до роботи польських службовців – телеграфістів, залізничників)²⁹. Загалом лише поодинокі автори дописів розуміли суть української проблематики, ідеологію українського руху в Галичині, його відмінності від руху у Наддніпрянщині, іноді вони просто переказували зміст повідомлень польських засобів масової інформації. Наприклад, “*Národní politika*”, услід за польськими газетами, писала про участь у боях проти поляків у Галичині підрозділів австро-

²⁵ “*Rumuni v Bukovině*,” *Lidové noviny*, 12 listopadu, 1918; “*Rumuni obsadili Černovice*,” *Národní politika*, 8 listopadu, 1918.

²⁶ “*Ukrajinci v Haliči zřídí armádu*,” *Národní listy*, 3 prosince, 1918.

²⁷ “*Bitva u Tarnopole vymyšlena*,” *Národní listy*, 21 ledna, 1919.

²⁸ “*Lvov opět v rukou Poláků*,” *Národní politika*, 8 listopadu, 1918.

²⁹ “*Boje v Haliči*,” *Národní politika*, 14 listopadu, 1918.

угорської армії³⁰. Її ж повідомлення, передруковані з австрійських видань, були достовірнішими і в ситуації щодо боїв за Львів, і щодо спроби українців захистити Чернівці від румунської анексії³¹.

Повідомлення першої половини листопада 1918 р. про “українську справу” суттєво поступалися за розмірами матеріалам про ситуацію в Німеччині, Угорщині, Румунії, польські державотворчі процеси, лідерів польських політичних сил тощо. Інформативнішими були навіть статті про труднощі утворення Держави Словенців, Хорватів та Сербів³² чи про боротьбу між більшовиками та їхніми противниками в Росії. В окремих випадках змістовнішими були навіть повідомлення не про галицькі справи, а про ситуацію на Наддніпрянській Україні – зокрема, про висадку англійського і французького експедиційних корпусів в Одесі, антигетьманський переворот, чи виведення австрійських та угорських військ із території УНР.

Поступово, до кінця листопада 1918 р. у чеській періодиці побільшало інформації, зокрема, і об’єктивної про ситуацію у Східній Галичині. На наш погляд, це було викликано зниженням довіри до польських газет та інформаційних агенцій, а також внутрішньополітичними процесами у чехословацькому суспільстві, зокрема, поверненням на батьківщину Т. Масарика, що якраз напередодні був обраний президентом країни. До того ж, після перших взаємних привітань між новоствореними Польською державою та Чехословацькою Республікою в середині листопада 1918 р. виникли, а в подальшому поглиблювалися, прикордонні суперечності, особливо коли словацькі землі опинилися під загрозою угорського та польського збройного наступу. Інформативні контакти між польськими та чехословацькими пресовими агентствами через це ослабили й погіршення польсько-чеських стосунків відображалось у тогочасній періодиці³³.

Наприкінці листопада в чеській періодиці почали з’являтися ознаки симпатії до боротьби галицьких українців за свою державність. Йшлося про визнання ЗУНР, хоча в публікаціях такої назви зазвичай немає, натомість фігурують “українці з Галичини”. Першим кроком до співпраці стало звернення галичан 25 листопада 1918 р. до чеського уряду, очолюваного К. Крамаржем, із проханням про дозвіл на відкриття у Празі власного посольства³⁴. Редакція газети “*Národní listy*” при цьому підкреслювала, що з огляду на польсько-українську війну чехословацький уряд поки що не відповів українцям. Редактори також

³⁰“Polský protest protiú části německo-rakouského vojska naboží chvevýchodni Haliči,” *Národní politika*, 18 listopadu, 1918.

³¹“Lvov a Boryslav v moci Ukrajinců,” *Národní politika*, 19 listopadu, 1918; “Také Černovce v rukách Ukrajinců,” *Národní politika*, 19 listopadu, 1918.

³²“Jihoslovanský stat se Srbskem,” *Lidové noviny*, 15 listopadu, 1918.

³³“Polská kampaň proti Čechoslovákům,” *Národní listy*, 11 prosince, 1918; “Polský útok proti československé republice,” *Národní listy*, 20 prosince, 1918; “Styky česko-polské,” *Národní listy*, 29 prosince, 1918.

³⁴“Čechové a Ukrajinci,” *Národní listy*, 25 listopadu, 1918.

вказували на необґрунтованість польських претензій на цілу Галичину³⁵. “*Lidové noviny*” ком приділяти більше уваги галицьким українцям, і знаходили “нинішні позиції чеської влади у цьому питанні “неприйнятними”³⁶. Характерно, що у цьому ж номері видання повідомляло про масштабні єврейські погроми у Львові, що їх вчинили польські війська³⁷. Цього ж дня в часописі “*Národní politika*” уперше вжито назву “Західно-Українська Народна Республіка” (“*Západoukrajinská lidová republika*”) і вміщено про неї невелику замітку, в якій вперше згадано УНР-аду у Львові, її законодавчу діяльність, а також окреслено кордони новопроголошеної держави, що охопили Галичину, Північну Буковину та 6 українських повітів Транслейтани³⁸. У наступні кілька днів чеські газети збільшили кількість повідомлень про погроми євреїв у Львові, про практику запровадження поляками у Галичині надзвичайних (“наглихо”) судів, про захоплення окремих повітів поляками тощо³⁹. В окремих випадках повідомлялося не лише про втрату українцями Перемишля, Городка Ягелонського, бої біля Сокаля, Рави-Руської, Самбора, Хирова, але й про можливе прибуття із Франції військ на допомогу полякам, а також про табори для військовополонених українців⁴⁰.

Без прив’язки до ЗУНР подавалися повідомлення про звернення закарпатських українців до уряду Чехословаччини про приєднання Ряшівщини та решти Підкарпатської Русі до ЧСР⁴¹. На сторінках часопису “*Národní politika*” про ситуацію в Галичині найчастіше повідомляли, відштовхуючись від матеріалів наданих українською збірною станицею у Відні, але самі повідомлення були лаконічними⁴².

Серед інформації публікувалися пропозиції польської влади щодо переговорів із галицькими українцями про можливе примирення, а також про приїзд до Львова англійських військово-політичних представників⁴³. Пресові видання підкреслювали, що саме політичні незгоди і військове протистояння між Польщею і ЧСР, між поляками та українцями змушують польський уряд проводити додаткову мобілізацію до свого війська⁴⁴.

³⁵ “Poláci prohlašují svá práva nad celou Halič,” *Národní listy*, 29 listopadu, 1918.

³⁶ “Čechy a Ukrajina,” *Lidové noviny*, 26 listopadu, 1918.

³⁷ “Pogromy ve Lvově,” *Lidové noviny*, 26 listopadu, 1918.

³⁸ “Západoukrajinská lidová republika,” *Národní politika*, 26 listopadu, 1918.

³⁹ “K výtržnostem ve Lvově – Náhly soudnad celou Halič,” *Národní politika*, 29 listopadu, 1918; “Intervence dohody v Haliči,” *Národní politika*, 4 prosince, 1918.

⁴⁰ “Francouzská divise přibyla do Přemyslu,” *Národní politika*, 7 prosince, 1918; “Ukrajinci chtějí vyladovět Lvov,” *Lidové noviny*, 8 prosince, 1918; “Zajati Ukrajinci v Těšíně,” *Lidové noviny*, 8 prosince, 1918; “Boje Ukrajinců s Poláky,” *Národní listy*, 31 prosince, 1918; “Boje polský choddilů,” *Lidové noviny*, 24 prosince, 1918; “Boje o Lvov,” *Lidové noviny*, 29 prosince, 1918.

⁴¹ “Uherští Rusini chtějí československé mustátu,” *Lidové noviny*, 3 prosince, 1918.

⁴² “O poměrech ve východní Haliči,” *Národní politika*, 18 prosince, 1918.

⁴³ “Poláci nabízejí Ukrajincům vyjednávání,” *Národní listy*, 21 prosince, 1918.

⁴⁴ “Poláci mobilisují pěťočníků,” *Lidové noviny*, 25 prosince, 1918.

23 грудня 1918 р. в газеті “*Lidové noviny*” було надруковано перше звернення президента Т. Масарика до депутатів парламенту та чехословацького суспільства. Серед багатьох питань керівник ЧСР роз’яснював своє ставлення до сусідніх держав і народів, підкреслював бажання будувати мирні, взаємовигідні відносини з усіма країнами Центральної Європи, зокрема, і з українцями. Водночас, у цій промові виокремлювалися українці Закарпаття – “*Uherští Rusinové*”, як такі, що бажають на умовах автономії увійти до складу Чехословаччини⁴⁵. Аналогічне звернення Т. Масарика в газеті “*Národní politika*” вийшло дещо в іншій редакції і, відповідно, майже не містило згадок про українців чи українське питання, лише підкреслювало факт визволення поневолених народів Австро-Угорщини. Проігноровано цією газетою було і польське питання⁴⁶.

Вже 30–31 грудня 1918 р. чеські видання знали про об’єднання Наддніпрянщини та Галичини (мова йшла очевидно про Фастівський договір) і повідомляли про підпорядкування Державного Секретаріату ЗУНР Директорії УНР, їхні спільні дії проти Польщі. Одночасно вони зазначали, що бої за Львів не припиняються і українське військо намагається перехопити ініціативу⁴⁷.

Із недовірою чехословацькі видання сприйняли повідомлення представника “білого руху” у Празі О. Маркова про те, що “*польсько-український конфлікт... є неістотний..., спричинений діями М. Василька та К. Левицького...о*”, що прагнули передати владу над вісьмома мільйонами громадян Вільгельму Габсбургу (Василію Вишиваному)⁴⁸.

Помітною подією для деяких чехословацьких газет став приїзд до Праги 13 грудня 1918 р. посла ЗУНР О. Колесси та його зустріч із президентом Т. Масариком⁴⁹. Інформували вони читача і про відставку уряду К. Левицького і формування уряду С. Голубовича⁵⁰.

Початок 1919 р. ознаменувався розгорнутішими статтями у чехословацькій періодиці стосовно українців Закарпаття. “*Národní listy*” надзвичайно детально повідомляли про ситуацію у краї з народними радами, про суперечки між місцевими проугорськими, проросійськими та проукраїнськими силами. Ця газета підкреслювала, що русини, побоюючись угорців, раді приєднатися до ЧСР⁵¹. У сусідньому ж матеріалі повідомлялося про запеклі бої за Львів⁵². Ситуація зі

⁴⁵ “*První poselství prezidentovo z pražského hradu*,” *Lidové noviny*, 23 prosince, 1918.

⁴⁶ “*Poselství presidenta Masaryka Národnímu shromáždění*,” *Národní politika*, 23 prosince, 1918.

⁴⁷ “*Halič a Ukrajina*,” *Lidové noviny*, 31 prosince, 1918; “*Boje o Lvov*,” *Lidové noviny*, 31 prosince, 1918; “*Kijevská vláda podporuje haličské Ukrajince*,” *Národní politika*, 31 prosince, 1918.

⁴⁸ “*Kde zavinil boje mezi Ukrajinci a Poláky?*,” *Národní politika*, 17 prosince, 1918.

⁴⁹ “*Ukrajinský zástupce v Praze*,” *Národní listy*, 13 prosince, 1918.

⁵⁰ “*Levícký odstoupil*,” *Národní politika*, 16 prosince, 1918.

⁵¹ “*Uherská Rus*,” *Národní listy*, 1 ledna, 1919; “*Uherští Rusinové žádají o připojení k československé Republice*,” *Národní listy*, 7 ledna, 1919.

⁵² “*Situace Lvova kritická*,” *Národní listy*, 1 ledna, 1919.

столицею ЗУНР привертала увагу читачів цього видання і в наступних номерах⁵³. Чехословацьке суспільство зі сторінок цього часопису блискавично дізналося про ухвалу УНРадивід 3 січня 1919 р. про Злуку ЗУНР та УНР⁵⁴. Повідомлень про процес об'єднання українських земель в одну державу згодом збільшиться і в них цитуватимуться статті з нашого тогочасного законодавства⁵⁵.

Усі ці повідомлення про українські справи в Галичині наприкінці грудня 1918 – січні 1919 чергувалися із матеріалами про чехословацько-польський конфлікт у Тішинській Сілезії, про труднощі у взаєминах із Польщею, загрозу повномасштабної війни з нею. Чехи та словаки не були психологічно готові до несподіваних нових викликів, а тому із певним здивуванням сприймали повідомлення про опір українців полякам, про їхні успіхи на полі бою і в дипломатичній сфері. У цей час, саме завдяки стійкості українського війська змінюється ставлення до ЗУНР у Чехословаччині. Видавалося щось дивне – польське військо успішно воювало проти чехословаків, німців, більшовиків, але наштовхнулося на рішучий супротив українців, і навіть змушене відступати. Чи не тому українці вже в січні виступають як приклад для наслідування, і чи не вперше звучить ідея створення чехословацько-українського союзу на противагу польсько-румунському⁵⁶. Характерно, що на початку 1919 р. усі повідомлення про українські справи фігурують уже на 1-2 сторінках видань, а не 3-5 як раніше, а стаття про українсько-чехословацькі переговори займала майже половину сторінки. У ній детально описувалися питання, що поставили перед чехословацькими дипломатами міністри ЗУНР В. Панейко та УНР Г. Сидоренко, щоправда останнє прізвище було надруковано з помилкою – “Syrodenko”⁵⁷. У наступних матеріалах цієї неточності вже не було⁵⁸. Більш того, містилася детальна інформація про призначення українських послів у цілу низку європейських держав⁵⁹. Особливо підкреслювалося про позитивні результати переговорів В. Липинського і Т. Масарика⁶⁰.

Ледь не кожен наступний номер цієї газети у січні 1919 р. був обізнаніший про українські справи, ніж попередній. Зрештою, відбулися відчутні зміни. Насамперед усі повідомлення про ситуацію у Східній Галичині перейшли із

⁵³ “Ukrajinci obkličili Lvov?,” *Národní listy*, 2 ledna, 1919; “Zonfalá situace ve Lvově,” *Národní listy*, 3 ledna, 1919; “Lvov obsazen Ukrajinci?,” *Národní listy*, 4 ledna, 1919; “Postup Ukrajinců v Haliči,” *Národní listy*, 5 ledna, 1919; “Situace ve Lvově sestale horší,” *Národní listy*, 8 ledna, 1919; “Válka Poláků s Ukrajinci,” *Národní listy*, 17 ledna, 1919.

⁵⁴ “Haličti Ukrajinci prohláši dness jednoci s ruskými,” *Národní listy*, 3 ledna, 1919; “Sloučení Západniukrajinské republiky s Velkou Ukrajinou,” *Národní listy*, 5 ledna, 1919.

⁵⁵ “Sloučení ukrajinských republik,” *Národní listy*, 18 ledna, 1919.

⁵⁶ “Ukrajinci. Nadejný pomer česko-ukrajinský,” “Ukrajinsky postup u Lvova,” *Národní listy*, 4 ledna, 1919.

⁵⁷ “Ostycích ukrajinsko-československých,” *Národní listy*, 9 ledna, 1919.

⁵⁸ “Ukrajinská delegace na cestě,” *Národní listy*, 17 ledna, 1919.

⁵⁹ “Ástupci ukrajinské republiky v cizině,” *Národní listy*, 18 ledna, 1919.

⁶⁰ “Dobré styky mezi československým státem a Ukrajinou,” *Národní listy*, 25 ledna, 1919.

рубрики “Польшао у новостворену рубрику “Українао. Лише повідомлення з фронтів польсько-української війни все ще публікувались у рубриці “Польшао, але інформація в них вже почерпнута з різних джерел і майже не має переможних реляцій польської сторони. Підкреслюється запеклий характер боїв, хоробрість солдатів із обох сторін конфлікту⁶¹. Повідомлення з польсько-українського фронту мають характер цитування телеграм зі Станиславова чи Варшави, зі звичайним перерахунком міст і сіл біля яких ведуться бої. У низці випадків ці перерахунки неодноразово повторюються в різних номерах часописів.

Повною несподіванкою для читача мав стати репортаж про формування в ЗУНР уряду С. Голубовича з переліком прізвищ державних секретарів, про механізми роботи УНРади, її комітетів та ухвалені нею закони. І зовсім унікальним постає фрагмент тексту про українські інтереси у Північній Буковині та конфлікт між ЗУНР та Румунією⁶². Цікавою є й зміна трактування подій в УНР. Тепер усі повідомлення про ситуацію в Наддніпрянщині, зокрема, про бої з більшовиками, у чехословацьких газетах йшли не з білогвардійських, польських чи більшовицьких джерел, а передавались телеграфом безпосередньо з Києва, через Станиславів і далі до Праги⁶³. Події на Закарпатті та рішення закарпатських українців про приєднання до УНР вже подано, як дуже зрозумілі та закономірні явища, як і спроби УГА закріпитися в Мукачеві чи відбити у поляків Львів⁶⁴. Україна розглядалася чехословацькими оглядачами і як ймовірний союзник у боротьбі з більшовиками. Така візія з'явилася в умовах, коли про більшовицькі сили захопили владу в Угорщині та Баварії, коли виник конфлікт між чехословацькими легіонами та більшовиками в Сибіру, і коли Раднарком обмінявся із Директорією ультиматумами⁶⁵. З цієї причини було опубліковано інтерв'ю з українською делегацією, що прямувала до Парижа на мирну конференцію. У ньому, чи не вперше, чехословацьке суспільство ознайомилося із пріоритетами зовнішньої та внутрішньої політики УНР⁶⁶.

Ознайомлюючи своїх читачів із зовнішньополітичним становищем ЗУНР, газета “*Národní listy*” вказувала на пропозиції Папи Римського виступити посередником у польсько-українському конфлікті⁶⁷, на спроби української

⁶¹ “Boje Poláků s Ukrajinci,” *Národní listy*, 11 ledna, 1919; “Polské operaceevých. Haliči,” *Národní listy*, 14 ledna, 1919.

⁶² “Ukrajina. Ukrajinci pro spojení s Ukrajinou. Ukrajinská vláda naléhá na brzké vyklizení ukrajinské části Bukoviny Rumuny,” *Národní listy*, 11 ledna, 1919; “Ukrajinská zpráva o situaci ve vých. Haliči,” *Národní listy*, 14 ledna, 1919; “Ukrajinské ultimatum Rumunsku? Ukrajinci žádají vydání Bukoviny,” *Národní listy*, 24 ledna, 1919.

⁶³ “Vynučení prose beurčení Ukrajiny,” *Národní listy*, 14 ledna, 1919.

⁶⁴ “Uherští Rusové prospojeni s Ukrajinou,” *Národní listy*, 15 ledna, 1919; “Vojsko západoukrajinské republiky obsadí ukrajinské části Uher,” *Národní listy*, 18 ledna, 1919.

⁶⁵ “Ukrajinské ultimatum ruským bolševikům,” *Národní listy*, 17 ledna, 1919; “Ukrajinci vyhlásili válku bolševikům,” *Národní listy*, 23 ledna, 1919.

⁶⁶ “Ukrajinská mírová delegace vypravuje historii posledních dob,” *Národní listy*, 22 ledna, 1919.

⁶⁷ “Papež hodlá pro středkovati mezi Poláky a Ukrajinci,” *Národní listy*, 23 ledna, 1919.

делегатії заручитися підтримкою США на Паризькій мирній конференції⁶⁸, намагання українців отримати дозвіл від країн переможниць на повноправну участь у роботі цього найбільшого мирного форуму⁶⁹, дипломатичну діяльність представників ЗУНР і УНР у Відні⁷⁰, розкривала причини конфлікту між ЗУНР та Польщею і Румунією⁷¹.

Чехословацькі видання цікавилися і внутрішньополітичною ситуацією в ЗУНР. Однак, їхній інтерес, як правило, обмежувався повідомленнями про засідання УНР-Ради, про ухвалення нових законів, про вирішення земельного питання, соціальні та економічні труднощі і можливі шляхи налагодження міждержавної економічної співпраці, особливості міжнаціональних взаємин, зокрема, становище чехів в Україні,⁷². Статей такого характеру було значно менше ніж тих, що висвітлювали міжнародне становище УНР і ЗУНР⁷³.

Низка статей була присвячена міжнародним місіям, котрі спрямовувалися в зону польсько-українського конфлікту. Зокрема повідомлялося про англійську делегацію на початку лютого 1919 р. та невдалі результати переговорів⁷⁴, місії генералів Ж. Бартелемі⁷⁵, К. де Віарта⁷⁶. 17 березня 1919 р. було надруковано протест уряду ЗУНР проти діяльності місії Ж. Бартелемі⁷⁷, а наприкінці квітня 1919 р. чехословацька преса інформувала про рішучу незгоду української делегації на Паризькій мирній конференції щодо наміру польської влади розмістити “армію Галлера на “спільному польсько-румунському кордоні”⁷⁸.

Цікавою є відозва польських соціал-демократів від 17 лютого 1919 р. про визнання територіальної цілісності УНР, зокрема, визнання території ЗУНР українською⁷⁹. Ця інформація невідома для більшості українських науковців.

Військові поразки УНР від більшовиків і білогвардійців, а ЗУНР від поляків спричинили поступове зменшення розмірів української тематики на сторінках чехословацьких видань. Більш того, у розміщуваних матеріалах наявна чітка тенденція до розчарування в “українському питанні”. Спочатку з’явилася

⁶⁸ “Otázka východní Haliče,” *Národní listy*, 26 ledna, 1919.

⁶⁹ “Požadavek Ukrajiny namírové konferenci,” *Národní listy*, 2 února, 1919.

⁷⁰ “Diplomatická mise z Ukrajiny ve Vídni,” *Národní listy*, 28 ledna, 1919.

⁷¹ “Ukrajina. Západoukrajinská republika proti Rumúnům a Polákům,” *Národní listy*, 30 ledna, 1919; “Ultimatum Ukrajinců Polákům,” *Národní listy*, 31 ledna, 1919; “Sporpolsko-ukrajinský,” *Národní listy*, 31 ledna, 1919.

⁷² “Ukrajinské Národní shromáždění zahájeno,” *Národní listy*, 29 března, 1919.

⁷³ “Vládní program západo-ukrajinské republiky,” *Národní listy*, 28 dubna, 1919.

⁷⁴ “Anhlická mise sprostředkuje mezi Poláky a Ukrajinci,” *Národní listy*, 6 února, 1919; “Vyjednávání mezi Poláky a Ukrajinci,” *Národní listy*, 11 února; “Vyjednávání Ukrajinců s anghlo-americkou missí se ztroskotalo,” *Národní listy*, 15 února, 1919.

⁷⁵ “Dohoda donucuje Poláky a Ukrajince uzavření příměří,” *Národní listy*, 18 února, 1919.

⁷⁶ “Spojenecká mise ve Varšavě,” *Národní listy*, 22 února, 1919.

⁷⁷ “Ukrajinci protestovali i proti strannictví dohodové komise,” *Národní listy*, 17 března, 1919.

⁷⁸ “Ukrajinci proti spojení Rumunska s Polskem,” *Národní listy*, 28 dubna, 1919.

⁷⁹ “Poláci z Ukrajiny proti polskému imperialismu,” *Národní listy*, 18 března, 1919.

“втома” від відсутності позитивних зрушень, перемог українських військ⁸⁰, згодом приходило усвідомлення, що в кінцевому результаті чехословацькій владі доведеться домовлятися не з симпатичною їй українською владою, а з переможцями – колишніми опонентами і ворогами – Польщею та більшовицькою Росією. “Втома” проявлялася і в дружі однотипних повідомлень про українські справи, і певним затишшям, коли з останніх чисел січня і до середини лютого “українські матеріали взагалі відсутні чи присутні у мінімальному об’ємі.

Лише після 25 лютого 1919 р. “українські новини” знову з’являються, але їхній характер дещо змінюється і подаються вони не в кожному номері, а один-два рази кожних 5–7 днів. Зокрема повідомляється про спроби Дієвої Армії УНР відвоювати у більшовиків Київ, далі про перестановки в уряді Директорії (доповнення його вихідцями із Західної України), перераховуються статті земельного закону про ліквідацію великого землеволодіння, про програму дій українського уряду на Паризькій мирній конференції⁸¹. А вже в наступному номері цього ж видання вміщено невелику замітку про польсько-українське перемир’я, згодом, у таких же за розміром замітках, вказувалося про терміни перемир’я, учасників польсько-українських переговорів⁸². Нові повідомлення про ЗУНР йдуть знову у контексті відновлення польсько-української війни⁸³. Серед іншого, вже 4 березня 1919 р. газета “*Národní listy*” писала, що українська справа є фактично програна, оскільки 2/3 території УНР зайнято більшовиками, а С. Петлюра змушений просити Францію про допомогу на переговорах в Одесі. Надання ж військової допомоги Антанта безпосередньо пов’язувалося готовністю Директорії УНР передати Львів і Галичину Польщі⁸⁴.

Упродовж зими-весни 1918–1919 рр. чехословацькі газети неодноразово інформували про численні спроби Дієвої Армії УНР відвоювати у більшовиків Київ⁸⁵. Водночас продовжувалися друкуватися повідомлення про затяжні бої за Львів⁸⁶. Дещо згодом ідуть повідомлення про переговори між Директорією та представниками Антанти в Одесі та у Бірзулі щодо визнання УНР, про спільну

⁸⁰ “Nové bojepolsko-ukrajinské,” *Národní listy*, 4 února, 1919; “Ukrajinci pro příměří s Poláky,” *Národní listy*, 5 února, 1919; “Ukrajinská vojenská zpráva,” *Národní listy*, 8 února, 1919; “Lvov bombardován,” *Národní listy*, 20 února, 1919.

⁸¹ “Ukrajina. Ukrajinci obsadili znovu Kijev. Doplnění ukrajinské vlády. Rozdělování velkostatků v Ukrajině. Smlouva ukrajinské vlády s dohodou,” *Národní listy*, 25 února, 1919.

⁸² “Příměří polsko-ukrajinské,” *Národní listy*, 26 února, 1919; “Příměří mezi Ukrajinou a Polskem,” *Národní listy*, 27 února, 1919; “Ukrajinské zprávy,” *Národní listy*, 28 února, 1919.

⁸³ “Nová válka polsko-ukrajinská. Vyjednávání o příměří rozbito,” *Národní listy*, 4 března; “Ukrajinci bombardují Lvov,” *Národní listy*, 7 března, 1919.

⁸⁴ “Rusko. Zprávy z Ukrajiny. Bolševici ovládají dvě třetiny Ukrajiny?,” *Národní listy*, 4 března, 1919.

⁸⁵ “Ukrajinci na postupu ke Kijevu,” *Národní listy*, 27 března, 1919; “Ukrajinci doufají v opětné dobytí Kijeva moci bolševiků,” *Národní listy*, 27 března, 1919; “Boje Ukrajinců s bolševiky,” *Národní listy*, 29 března, 1919.

⁸⁶ “Bojepolsko-ukrajinski trvají,” *Národní listy*, 4 dubna, 1919.

боротьбу проти більшовиків, припинення бойових дій між ЗУНР та Польщею, зосередження операцій УГА на протибільшовицькому фронті⁸⁷.

Про упереджене ставлення до України з боку Франції свідчили і матеріали про вимоги міжнародної делегації у ході переговорів у Львові щодо передачі Польщі територій заселених українцями⁸⁸, про створення нових міжнародних делегацій, що лише відтягують час і дають польській стороні перекидати до Львова свіжі війська з Західної Галичини та з Познані⁸⁹.

9 березня 1919 р. було опубліковано фрагмент маніфесту УНРади щодо причин відмови української сторони від участі у переговорах з поляками – порушення проголошених В. Вільсоном прав українського народу і бажання Польщі захопити економічно привабливі райони ЗУНР біля Борислава і Дрогобича. Наприкінці звернення вміщено заклик, щоб усі українці боронили власну землю “до останньої краплі крові”⁹⁰. Тим не менше, у наступних номерах повідомлялося і про спроби української сторони все ж таки сісти за стіл переговорів із поляками⁹¹.

“*Národní listy*” інформувала чехословацьких читачів про створення поляками концтаборів для військовополонених вояків УГА та інтернованих цивільних галичан. Велика увага відводилася табору Домб’є. Підкреслювалося, що польська делегація у Парижі веде мову про свій народ як “найкультурніший зі всіх народів”, а в реальному житті польська влада знищує невинних людей⁹². Характерно, що ці матеріали чергувалися з повідомлення про нові й нові загострення на кордоні між Польщею та Чехословаччиною⁹³.

Ще через кілька днів “українська тематика” знову повертається на шпальти чехословацьких видань. Мова йшла про посилення боїв на фронтах польсько-української війни і про спроби встановлення перемир’я⁹⁴, а також про визначення східних кордонів Польщі⁹⁵.

Особливу цінність становлять повідомлення про події, процеси, які з різних причин не знайшли свого відображення в українських джерелах з історії ЗУНР, чи були втрачені у ході бурхливих подій ХХ ст. Надзвичайно важливими, на наш

⁸⁷ “Vyjednávání Ukrajinců s dohodou,” *Národní listy*, 8 dubna, 1919.

⁸⁸ “Protest Ukrajinců proti stranickosti misse gen. Berthelota,” *Národní listy*, 6 března, 1919; “Mezi spojenecká misse proti Ukrajincům,” *Národní listy*, 8 března, 1919.

⁸⁹ “Nová správa Haliče. Starosti Poláků o záchranu Lvova,” *Národní listy*, 11 března, 1919.

⁹⁰ “Ukrajinska vojenská zpráva ze 7 března. Všichni občané bojujte do poslední kapky krve pro vlast!,” *Národní listy*, 9 března, 1919.

⁹¹ “Ukrajinci žádají Poláky o příměří?,” *Národní listy*, 26 března, 1919; “Jednání o mir polsko-ukrajinský,” *Národní listy*, 29 března, 1919.

⁹² “Polské barbarství. Thalershoi překonán...,” *Národní listy*, 10 března, 1919.

⁹³ “Nový útok Poláků proti naší republice. Poláci systematicky a stále překročují hranice Slovenska,” *Národní listy*, 12 března, 1919.

⁹⁴ “Nová polská správa v Haliči. Boje mezi Poláky a Ukrajinci ve východní Haliči,” *Národní listy*, 14 března, 1919.

⁹⁵ “Kritická situace Poláků ve východní Haliči. Východní hranice Polska bude určena později,” *Národní listy*, 15 března, 1919; “Obklíčený Lvov,” *Národní listy*, 16 března, 1919.

погляд, є матеріали, що датуються весною – літом 1919 р. Так, чехословацькі газети вже 19 березня 1919 р. повідомляли про польсько-румунську угоду про спільні військові дії проти ЗУНР і УНР. За її умовами Румунія на деякий час допомагала Польщі з анексією Галичини і “порятунком Львова, увівши свої війська на територію Снятинської округи, а в обмін румунські товари через польські землі транспортуватимуться до берегів Балтійського моря”⁹⁶. Ще через два дні вони повідомляли про вимогу учасників Антанти до українських військ – припинити наступ на Львів⁹⁷. Маловідомими є й матеріали про вихід українців зі складу міської ради Львова на знак протесту проти окупаційної політики польської влади у Галичині⁹⁸.

Унікальною є інформація про відповідь президента США В. Вільсона від 17 березня 1919 р. на телеграму державного секретаря закордонних справ ЗУНР В. Панейка від 13 березня про згоду на посередництво в польсько-українському протистоянні, зроблене на фоні остаточного зайняття Львова польською армією. Зокрема повідомлялося, що до Львова мала прибути американська мирна делегація (мова йшла про місію Ф. Кернана)⁹⁹.

Часопис “*Národní listy*” повідомляв також про наміри російських більшовиків встановити свою владу у Галичині й навіть про підготовку ними антиукраїнського повстання в Дрогобицькому, Калуському, Підгаєцькому, Галицькому, Рогатинському, Бережанському та Золочівському повітах. Однак, своєчасні дії уряду С. Голубовича дозволили запобігти більшовицькому заколоту. При цьому джерелом даної інформації виступали матеріали московських агенцій новин¹⁰⁰. Ціннішою інформацією є стаття про звернення делегації УНР до учасників Паризької мирної конференції із закликом визнати незалежність України та недоторканість її кордонів, право на суверенне життя українського народу, а також допустити українських делегатів до участі у роботі цього міжнародного форуму¹⁰¹.

У низці статей повідомляється про заходи керівництва ЗУНР на міжнародній арені в середині квітня 1919 р. Насамперед про намагання не допустити відправки в Польщі “армії Галлера”, як такої, що буде використана не проти більшовиків, а проти українців; укладення тривалого миру із Польщею і ліквідація польсько-українського фронту; зосередження УГА на боротьбі із більшовиками на Наддніпрянщині¹⁰².

⁹⁶ “*Poláci nabízelí Rumunům s pojenectví proti Ukrajině*,” *Národní listy*, 19 března, 1919.

⁹⁷ “*Dohoda nakazuje zastavení bojů polsko-ukrajinských*,” *Národní listy*, 21 března, 1919.

⁹⁸ “*Resignace ukrajinských městských radů ve Lvově*,” *Národní listy*, 21 března, 1919.

⁹⁹ “*President Wilson pro zastavní nepřátelství mezi Polskem a Ukrajinou*,” *Národní listy*, 23 března, 1919.

¹⁰⁰ “*Bolševické zprávy o revolučním hnutí v Haliči*,” *Národní listy*, 26 března, 1919.

¹⁰¹ “*Ukrajinská republika chce být neodvislým státem*,” *Národní listy*, 4 dubna, 1919.

¹⁰² “*Doprava Halerovy divise počne 15 dubna. Ukrajinská vláda stěžuje si na Poláky. Ukrajina nabízí Polsku mír*,” *Národní listy*, 9 dubna, 1919.

Подекуди в чехословацькій періодиці трапляються і цікаві дрібні повідомлення, як наприклад, матеріал про арешт угорськими комуністами, а згодом звільнення представника ЗУНР в Угорщині Я. Біберовича¹⁰³, чи замітка про згоду українців на укладення миру¹⁰⁴, повідомлення про призначення представників ЗУНР у Швейцарії та Австрії¹⁰⁵.

Привертає увагу розлога стаття про побут українців у зайнятому поляками Львові. У ній йдеться про заборону пересування українському населенню міста, про масові арешти та інтернування, про звільнення українських чиновників та робітників, про дискримінаційний поділ гуманітарної допомоги, наданої урядом США, про обмеження продовольчого забезпечення саме львів'ян-українців, про спроби римо-католицького та греко-католицького духовенства якось виправити ситуацію тощо¹⁰⁶. Зазначений матеріал потрапив у редакцію газети зі значним запізненням, тож у примітці до нього вказувалось, що така ситуація була станом на 22 лютого 1919 р.

У низці матеріалів розкривається процедура входження Закарпаття до складу Чехословацької Республіки, боротьбу за цей регіон між ЗУНР, Угорщиною та Румунією¹⁰⁷. Л. Нідерле, зокрема, визначав дві основні проблеми Карпатської Русі: 1) де проводити кордон між Словаччиною та Підкарпаттям; 2) яку мову використовувати для навчання у школах Карпатської Русі¹⁰⁸.

Із середини квітня 1919 р. повідомлень про бої між поляками та українцями побільшало. Мова йшла насамперед про посилення протистояння в околицях Львова – бої біля Чортівської Скелі¹⁰⁹, Брюховичів, Лисої гори, Хирова¹¹⁰. Також, інформувалося про зайняття Києва Армією УНР¹¹¹.

Однак, за період з 30 квітня до 7 травня 1919 р. у газеті “*Národní listy*” не було вміщено жодної інформації на українську тематику. Лише 7 травня опубліковано телеграму-протест президента УНРади Є. Петрушевича, в якому він вказував керівникам держав-членів Антанти на неправомірне використання “армії Галлерао у боях проти ЗУНР, а не проти більшовиків”¹¹².

¹⁰³ “Zástupce ukrajinské republiky pro puštěn,” *Národní listy*, 27 března, 1919.

¹⁰⁴ “Ukrajinské vojsko v Haliči přijímá příměří s Poláky,” *Národní listy*, 27 března, 1919.

¹⁰⁵ “Diplomatické zastoupení západníukrajinské republiky,” *Národní listy*, 7 dubna, 1919.

¹⁰⁶ “Život Ukrajinců ve Lvově,” *Národní listy*, 3 dubna, 1919.

¹⁰⁷ “Delegát karpatských Rusů v Praze,” *Národní listy*, 4 dubna, 1919; “Srážka s Maďary v Užhorodě,” *Národní listy*, 7 dubna, 1919; “Maďaři napadli v Užhorodu česko-slovenské vojsko,” *Národní listy*, 8 dubna, 1919; “Poboji užhorodském. Rusíni se připojili v boji k československému vojsku,” *Národní listy*, 9 dubna, 1919; “Uherští Rusové do Československé republiky,” *Národní listy*, 10 dubna, 1919; “Výsledek české passivity: Rumuni obsadili Karpatskou Rus,” *Národní listy*, 28 dubna, 1919.

¹⁰⁸ Lubor Niederle, “Dva problémy Karpatské Rusi,” *Národní listy*, 31 května, 1919.

¹⁰⁹ “Boje Poláků s Ukrajinci znovu vzplanuly,” *Národní listy*, 16 dubna, 1919.

¹¹⁰ “Boje Poláků s Ukrajinci a Němci,” *Národní listy*, 30 dubna, 1919.

¹¹¹ “Kijev dobyt ukrajinským vojskem,” *Národní listy*, 23 dubna, 1919.

¹¹² “Ukrajinci stežují sinachování Poláků,” *Národní listy*, 7 května, 1919.

Починаючи з 7 травня 1919 р. чехословацькі видання на своїх сторінках друкували статті майбутнього Версальського договору, активно роз'яснювали населенню ЧСР становище європейських народів, майбутні зміни державних кордонів. Особлива увага відводилася майбутнім змінам у Німеччині, Польщі і, власне, і Чехословаччині. Серед інших матеріалів, розміщувалися й повідомлення про прагнення галицьких українців зберегти власну державу зі столицею у Станиславові у вигляді “князівства”. При цьому посилення робилося на результати переговорів місій Ж. Бартелемі та Ф. Кернана. Однак, і в заголовку, і у змісті самого матеріалу відчувалась антиукраїнська тональність. У статті навіть вже звична для чехословацької преси назва “українці” була замінена на “русини”, а зі змісту повідомлення випливало, що українська держава є “німецькою (австрійською) інтригою”¹¹³. Очевидно, що така публікація носила замовний характер і походила із польських джерел.

Характерно, що в наступні 7 днів знову не було ніяких матеріалів із “українського питання”. І лише 14 травня 1919 р. появилася замітка про можливе відвоювання УГА та Дієвою Армією УНР Києва і можливий швидкий розгром більшовиків¹¹⁴. У наступному “українському” матеріалі вже не йшлося про Галичину, а про можливий мир між Польщею і Наддніпрянською Україною і перекидання “армії Галлера на фронт із більшовиками”¹¹⁵.

19 травня 1919 р. “*Národní listy*” інформувала читачів про те, що двома днями раніше польські війська, підсилені “армією Галлера” завдали кількох важких поразок УГА і відтіснили її до р. Збруч, зайнявши Самбір, Стрий, Дрогобич, Борислав та ін. Зроблено це всупереч словам І. Падаревського у Парижі, який обіцяв не використовувати “галлерчиків” проти українців і взагалі сповіщав Д. Ллойд-Джорджа та В. Вільсона про підписання польсько-українського миру у найближчому часі. Також повідомлялося, що окремі українські підрозділи відрізані від основних сил, змушені були перейти Карпати до ЧСР¹¹⁶. Дана інформація згодом підтверджувалася новими матеріалами. Військова поразка доповнювалася дипломатичною¹¹⁷. Характерно, що звістка про польський наступ розміщувалася поряд із матеріалом про ратифікацію українсько-чехословацької угоди. Згідно неї ЧСР мала надати УНР 150 вагонів із вугіллям, сільськогосподарські знаряддя і техніку в обмін на нафту, цукор, різні зернові культури¹¹⁸.

¹¹³ “Haličtí Rusíni a jejich požadavky,” *Národní listy*, 9 května, 1919.

¹¹⁴ “Ukrajinci proti bolševikům,” *Národní listy*, 14 května, 1919.

¹¹⁵ “Mír polsko-ukrajinský a postup proti bolševikům,” *Národní listy*, 18 května, 1919.

¹¹⁶ “Poláci a Ukrajinci,” *Národní listy*, 19 května, 1919.

¹¹⁷ “Vojenská zpráva polská,” *Národní listy*, 20 května, 1919; “Dojem polské ofensivy proti Ukrajincům v Paříži,” *Národní listy*, 24 května, 1919.

¹¹⁸ “Poláci nechtějí zastavit ofensivu proti Ukrajincům. Ratifikace obchodní smlouvy mezi Československou a Ukrajinskou republikou,” *Národní listy*, 20 května, 1919.

Був покликаний розвінчати польські переможні повідомлення матеріал під назвою “Ukrajinao. Він давав надзвичайно детальну характеристику політичному та соціально-економічному становищу ЗУНР і УНР, стверджував, що галицькі українці будуть до останнього боротися за власну державу. Цей текст містив надзвичайно велику кількість деталей та нюансів, котрі видають очевидне його українське походження. Більш того, його автори запевняли, що українська сторона виконуватиме всі свої міжнародні зобов’язання (зокрема і українсько-чехословацьку угоду)¹¹⁹.

Водночас газета “*Národní listy*” роз’яснювала польські позиції: активний наступ у Галичині був викликаний “наступом російських більшовиків до р. Збруч і можливим швидким злиттям в єдиний державний організм більшовицьких Росії та Угорщини, а також перетворенням Києва у “вогнище революції. Щоб цього не допустити і було здійснено анексію Східної Галичини польськими та румунськими військами¹²⁰. Матеріали з польських видань виправдовували позицію І. Падаревського, зазначають, що в околицях Тернополя поляки вже воюють “з більшовиками”¹²¹. І хоча в низці статей повідомлялося, що в Україні розгортаються антибільшовицькі повстання, українська справа виглядала програною. Уже через кілька днів Т. Масарик зустрічався у Празі з польською делегацією на чолі І. Падаревським і провів перемовини щодо майбутнього польсько-чехословацького кордону¹²².

Швидше за все саме в ці дні керівництвом Чехословаччини було ухвалено рішення про включення Закарпаття до складу ЧСР. Це підтверджується низкою повідомлень на “карпаторуську” тематику¹²³. 27 травня 1919 р. про це було вміщено офіційне повідомлення¹²⁴.

Останнє телеграфне повідомлення зі Станиславова від “Української телеграфічної служби” було відправлене 26 травня 1919 р., в якому йшлося про виконання попередніх економічних домовленостей і своєчасну відправку залізницею до ЧСР нафти¹²⁵. У цьому ж номері видання спростовувало чутки про перехід С. Петлюри на сторону більшовиків.

30 травня 1919 р. “*Národní listy*” передрукували пропозицію М. Василька із англомовної газети “*Viena-Bulletin*” про можливе створення федерації ЗУНР та

¹¹⁹ “Ukrajina,” *Národní listy*, 21 května, 1919.

¹²⁰ “Polsko abolševictví,” *Národní listy*, 21 května, 1919; “Polsko. “Protipolská ofensiva o. Proč Padarewski zůstal v úřadě. Poláci chtějí spojení s Rumunskem. Ukrajinci před Lvovem a Přemyšlí,” *Národní listy*, 21 května, 1919; “Polsko-rumunský koridor?,” *Národní listy*, 22 května, 1919.

¹²¹ “Exposé Paderewského,” *Národní listy*, 22 května, 1919; “Bolševici ohrožují Halič. K doboju je varmadě Hallerově,” *Národní listy*, 23 května, 1919.

¹²² “Kramář a Paderewski se dohodují o Těšínsku,” *Národní listy*, 14 července, 1919.

¹²³ “Karpátští Rusové v Praze,” *Národní listy*, 22 května, 1919; “Vítejte nám! Korčák R. Karpatoruský problém,” *Národní listy*, 22 května, 1919; “Zrozměly s karpatoruskou delegací,” *Národní listy*, 23 května, 1919.

¹²⁴ “Karpátští Rusové budou připojen k Československému státu,” *Národní listy*, 27 května, 1919.

¹²⁵ “Ukrajinský tisk protěsné připojení k československému státu,” *Národní listy*, 27 května, 1919.

ЧСР¹²⁶. На той момент майже вся Галичина була зайнята польськими військами. Вже 31 травня 1919 р. у цій же газеті повідомлялося, що керівництво ЗУНР змушене переправитися на Наддніпрянщину¹²⁷. Деякий час вся інформація про ситуацію у Галичині зводилася до повідомлень про активізацію дипломатичної діяльності М. Василька – прохання про взяття території краю під контроль військ країн Антанти та ін.¹²⁸

3 червня 1919 р. повідомлялося про зайняття польськими військами м. Станиславів та всієї Галичини і зустріч із румунськими військами. Водночас йшлося про протест Великої Британії щодо дій Польщі¹²⁹. Загалом у матеріалах чехословацьких видань у цей період виникає нова тенденція. Насамперед головною темою є війна з Угорщиною, “українське питання” переміщується на 3–5 сторінки і фігурує поміж повідомлень про ситуацію у Польщі чи Росії (після 20 червня ситуація знову зміниться).

6 червня 1919 р. “*Národní listy*” повідомляли про прибуття до Праги великої групи західноукраїнських політиків і урядовців¹³⁰. Опосередковано цей же матеріал свідчив про створення у столиці Чехословаччини “Українського пресового комітету у Празі” (“*Tiskový výbor ukrajinský v Praze*”). Ці події відбувалися в умовах, коли угорські підрозділи захопили значну частину території ЧСР, у державі було запроваджено надзвичайний стан, оголошено загальну мобілізацію військовозобов’язаних. Керівництво Чехословаччини вело інтенсивні переговори про допомогу із країнами Антанти, Румунією, Королівством Сербів, Хорватів, Словенців. На жаль, на сторінках чехословацьких видань не знайшла відображення інформація (чи принаймні авторам не вдалося її відшукати) про участь старшин і вояків УГА у боях із угорськими більшовиками на стороні чехословацьких підрозділів. Про такі події дізнаємось виключно з українських документів.

Загроза територіальній цілісності Чехословаччини відсунула на другий план інформування громадян про ситуацію за кордоном, зокрема, про Чортківсько-офензивну українсько-польському фронті. Про події у Галичині в цей час повідомляють із польських джерел¹³¹. Матеріали ж про ситуацію в Україні стосуються виключно Наддніпрянщини і йдуть у контексті боротьби із більшовиками. 12 червня 1919 р. розповідається про початок спільного наступу УГА та Дієвої армії УНР на Київ та Одесу¹³². Наступного дня повідомляється

¹²⁶“Spolek západní Ukrajiny s Čechoslováky?,” *Národní listy*, 30 května, 1919.

¹²⁷“Ukrajinská protibolševická ofensiva. Přesídlení západoukrajinské vlády,” *Národní listy*, 31 května, 1919.

¹²⁸“Ukrajinská žádost o obsazení sporného území,” *Národní listy*, 3 června, 1919; “Kotázce západoukrajinské republiky,” *Národní listy*, 5 června, 1919.

¹²⁹“Poláci sespojili s rumunskou armádou. Nesnáze Poláků v Paříži,” *Národní listy*, 4 června, 1919.

¹³⁰“K polsko-ukrajinské válce,” *Národní listy*, 6 června, 1919.

¹³¹“Polská vojenská zpráva,” *Národní listy*, 12 června, 1919.

¹³²“Situace v Ukrajině,” *Národní listy*, 12 června, 1919.

про початок польсько-українських переговорів у Львові (місія С. Дельвіга), припинення існування УГА і захоплення поляками значних військових трофеїв. У наступні дні мова йшла виключно про бої “петлюрівців із більшовиками у Правобережній Україні”¹³³. 20 червня 1919 р. розміщено великий матеріал про укладення польсько-українського перемир’я і встановлення кордонів між УНР і Польщею¹³⁴. Детальне роз’яснення ситуації в УНР і ЗУНР надав посол УНР у Чехословаччині М. Славінський. Український представник зазначив, що керівництво УНР позитивно сприймає включення Закарпаття до складу ЧСР, і вважає, що майбутнє регіону буде вирішене шляхом двосторонніх переговорів, натомість підкреслив, що доля Галичини вирішена укладенням Акту Злуки УНР і ЗУНР¹³⁵.

Лише 20 червня 1919 р. у періодиці з’явилося перше повідомлення про наступ УГА і втрату поляками Чорткова і Тернополя¹³⁶. Наступного дня свої військові поразки визнали й поляки¹³⁷. Пізніше додалося ще кілька повідомлень про бої у Галичині, що правда тепер вже перебільшувалися військові успіхи українців¹³⁸.

Остання декада червня позначена друком багатьох чуток, неперевіреної інформації про ситуацію у Галичині та у Наддніпрянщині. Зокрема декілька разів повідомлялося про успішні дії проти більшовиків і здобуття Києва Дієвою Армією УНР. Інформація при цьому подавалася з других рук¹³⁹. Повідомлялося також про продовження польсько-української війни¹⁴⁰.

2 липня 1919 р. з’явилася інформація із польських видань про те, що Рада чотирьох на Паризькій мирній конференції вирішила передати Східну Галичину Польщі, а через рік провести плебісцит про подальшу долю регіону¹⁴¹. 5 липня 1919 р., посилаючись на С. Барана, керівника УНРади, чехословацькі видання

¹³³“Katastrofální porážka bolševiků,” *Národní listy*, 19 června, 1919; “Ukrajinská ofensiva proti bolševikům,” *Národní listy*, 20 června, 1919.

¹³⁴“Příměří mezi Poláky a Ukrajinci od 21 t.m.,” *Národní listy*, 20 června, 1919.

¹³⁵“Snahy Ukrajinské republiky. Rozhovor s předsedou diplomatické misse Ukrajinské lidové republiky p. Maximem Slavinským,” *Národní listy*, 20 června, 1919.

¹³⁶“Ukrajinská ofensiva vevých. Haliči,” *Národní listy*, 20 června, 1919.

¹³⁷“Vojenská zpráva polská,” *Národní listy*, 21 června, 1919.

¹³⁸“Boje Poláků s Ukrajinci trvají,” *Národní listy*, 23 června, 1919; “Ukrajinsko-polská vyjednávání,” *Národní listy*, 24 června, 1919; “Ukrajinská ofensiva proti Polákům. Ukrajinci obsedili Stanislavov, Břežanya Nižnov,” *Národní listy*, 25 června, 1919; “Ukrajina. Ukrajinská protiofensiva vevých. Haliči,” *Národní listy*, 25 června, 1919.

¹³⁹“Ukrajina. Angličané o Ukrajině a Polsku. Ukrajinský zápas proti bolševictvi,” *Národní listy*, 26 června, 1919; “Ukrajina. Poláci v boji s Ukrajinci,” *Národní listy*, 27 června, 1919.

¹⁴⁰“Vojenská zpráva polská,” *Národní listy*, 28 června, 1919; “Polská vojenská zpráva,” *Národní listy*, 28 června, 1919; “Ukrajina. Ukrajinská protiofensiva v Haliči. Ukrajinská ofensiva proti bolševikům,” *Národní listy*, 29 června, 1919; “Poláci smejí použitív šech sil proti Ukrajincům,” *Národní listy*, 2 července, 1919; “Krvavá bitva polsko-ukrajinská,” *Národní listy*, 3 července, 1919; “Ukrajina v boji s Poláky a bolševiky,” *Národní listy*, 6 července, 1919; “Ukrajina. Situace ukrajinského vojska,” *Národní listy*, 15 července, 1919.

¹⁴¹“Rozhodnutí o východní Haliči?,” *Národní listy*, 2 července, 1919.

повідомляли про польсько-радянську угоду, за якою більшовики відмовлялися від Східної Галичини, Підляшшя, Волині, а поляки – від надання допомоги Директорії УНР¹⁴².

Про втрату українцями Тернополя повідомлялося вже 16 липня 1919 р.¹⁴³ Дещо згодом додалися матеріали про перехід УГА через р. Збруч і зосередження українських військ на протистоянні з більшовиками¹⁴⁴. Майже одразу з'явилися повідомлення про епідемії на Наддніпрянщині і пошуки ліків для армії і населення Директорією¹⁴⁵. Інформування чехословацькими виданнями про ЗУНР на цьому завершилось.

Зауважимо, щов подальшому Чехословаччина займала прийнятну для галицьких українців позицію. Так, до 9 вересня 1921 р. у Празі діяло посольство ЗУНР на чолі з С. Смаль-Стоцьким, а чехословацький уряд проявляв незацікавленість у приєднанні Галичини до Польщі. Керівництво ЧСР здійснювало підтримку галицьких українців у таборах інтернованих у Йозефові, Німецькому Яблонному, надано грошову позику уряду Є. Петрушевича, велася кампанія в пресі щодо особливого статусу Східної Галичини під егідою Ліги Націй. За державний кошт діяло кілька вищих українських навчальних закладів, велася активна політика з інтеграції галицьких українців у чехословацьке суспільство. Усі бажані українці мали змогу отримати освіту, житло, місце праці в ЧСР. Ці процеси знайшли своє відображення у чехословацькій періодиці і потребують подальших досліджень.

Загалом упродовж листопада 1918–липня 1919 рр. чехословацькі видання пройшли помітну еволюцію у ставленні до галицьких українців та їх державницьких стремлінь. Спочатку їхні редактори, дописувачі та читачі могли плутати українські проблеми з польськими, російськими, не в повній мірі усвідомлювали значення і розмах подій Української революції у Галичині. Багато в чому, це було спричинене тим, що джерелами їхньої інформації виступали польські пресові ресурси. Лише з середини листопада 1918 р. об'єктивної інформації про галицькі справи побільшало. Справжній злам у сприйнятті Західно-Української Народної Республіки відбувся у першій половині січня 1919 р., коли чехословацькі видання почали черпати відомості про ситуацію в регіоні з українських видань, було налагоджено міждержавні переговори на найвищому рівні, досягнуто домовленостей про економічну співпрацю. Саме тоді чехословацьких читачів було інформовано про демократизм української влади, волелюбні та поборницькі прагнення галицьких та наддніпрянських українців.

¹⁴²«Polsko-bolševická dohoda», *Národní listy*, 5 července, 1919.

¹⁴³«Poláci dobyli Tarnopole», *Národní listy*, 16 července, 1919.

¹⁴⁴«Ukajinci obrátí všechnysvé síly proti bolševikům», *Národní listy*, 16 července, 1919; «Poláci usilují o společné hranice s Rumunskem», *Národní listy*, 17 července, 1919; «Osud Východní Haliče», *Národní listy*, 17 července, 1919; «Ukrajinská situací z práva vojenská», *Národní listy*, 18 července, 1919.

¹⁴⁵«Epidemie v Ukrajině», *Národní listy*, 19 července, 1919.

Характерно, що навіть про події в УНР чехословацькі часописи почерпали з пресової служби розміщеної у столиці ЗУНР – Станиславові.

До кінця травня 1919 р. ЗУНР і УНР подавалися в чехословацьких газетах виключно у позитивному руслі, як надійний політичний, економічний та культурний партнер молодій Чехословацькій республіці. Лише військові та дипломатичні поразки української державності спричинили зменшення кількості повідомлень про ситуацію у Галичині, а також поступового перенесення їх із рубрики “Україна” у рубрику “Польща”. При цьому керівництво ЧСР та очільники УНР і ЗУНР жодного разу не допустили якихось непорозумінь чи конфліктних ситуацій між собою, а укладаючи міждержавні угоди виконували їх у повному обсязі, що всіляко підкреслювалося у тогочасній пресі.

Вважаємо, що чехословацькі видання 1918–1919 рр. є надзвичайно важливим джерелом інформації про події Української революції і потребують подальших всебічних наукових досліджень, які б сприяли продовженню співпраці між українським та чеським і словацьким народами.

WESTERN UKRAINIAN PEOPLE’S REPUBLIC IN THE CZECHOSLOVAK PRESS (November 1918–July 1919)

Mykola VITENKO, Vasyl DEBENKO

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Chair of History of the Slavs,*

57, T. Shevchenkostr., 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine

The article covers the history of the Western Ukrainian People’s Republic through the prism of several newspapers of the Czechoslovak Republic during November 1918–July 1919. The evolution of the views of editors and authors of reports on the “Ukrainian question” from the first confusion of terms, names, politics, economy, culture of Eastern Galicia, Ukrainian people. The main “Ukrainian” problems that were reflected in the Czechoslovak periodicals of that time are demonstrated: issues of foreign policy of the Western Ukrainian People’s Republic, unification of the Ukrainian People’s Republic and Western Ukraine, Czechoslovak-Ukrainian relations, Polish-Ukrainian war, domestic policy of the Ukrainian government. An analysis of “Ukrainian” issues in the context of European processes and events. It is emphasized that Ukrainian-Czechoslovak relations in this period were built exclusively on a good neighborly basis. Diplomatic missions were exchanged between the two countries, preparations were being made for the signing of a full-scale cooperation agreement, and real steps were being taken to establish a Czechoslovak-Ukrainian military-political union. Convergence and further cooperation between Ukraine and Czechoslovakia were envisaged in the economic, military, and diplomatic spheres, which, however, were not realized only due to unfavorable foreign policy factors and the fall of the young Ukrainian state.

Key words: Western Ukrainian People’s Republic, Polish-Ukrainian War of 1918–1919, newspapers, Czechoslovak Republic.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2018

Прийнята до друку 20.06.2019